

Kikiáltani a független Erdélyt vagy elfogadni a második bécsi döntést? – A Kommunisták Romániai Pártja Erdélyi és Bánsági Tartományi Bizottsága vargabetűi 1940 júliusa és szeptembere között ⁽¹⁾

1940 júliusa és szeptembere között Észak-Erdély kommunistái Erdély kérdésében gyökeresen ellentmondó állásfoglalásokra jutottak. Míg korábban, a két világháború közötti időszak nagyobbik részében az „imperialista” Románia felszámolása volt a jelszó, a harmincas évek második felében pedig a népfrontos politikának megfelelően Románia integritásának a megvédése, 1940 augusztusában előkerült Erdély függetlenségének a kérdése is. A kiáltvány azonban, amit ennek kapcsán kiadtak, visszhangtalan maradt, ráadásul a Kommunisták Romániai Pártja Központi Bizottságával szemben magyarázkodásra kényszerültek. A kérdés a második bécsi döntés nyomán vált újra aktuálissá, amikor az erdélyiek csatlakoztak a Kommunisták Magyarországi Pártjához. Az itt közölt dokumentumok e feszült időszak határköveiként is értékelhetők

Bevezető

Az 1940-es év az egykori Magyar Királyságtól Romániához csatolt országrészben sokak számára jelentett váratlan fordulatot, és többen kerültek az akkori események miatt olyan helyzetbe, hogy felül kellett bírálniuk addigi döntéseiket. Voltak, akiknek élete vágya teljesedett be a második bécsi döntéssel,^[1] de voltak olyanok is, akiknek az addigi karrierje egy csapásra megsemmisült, elsüllyedt a múltban. Rengeteg egyéni sors vett nem várt fordulatot, és emberek sokasága került így lépéskényszerbe.

Ahogy mondani szokás, a változás ott volt a levegőben. Az izgatott – mások esetében éppen ellenkezőleg: rettegéssel telített – várakozást Besszarábia 1940. júniusi szovjet megszállása fokozta. Nyilvánvalóvá vált, hogy a két világháború közötti időszak nagyhatalmi *status quo*-ja felborult, s ez a folyamat nemcsak Németország tőszomszédságában érezte hatását, hanem elérte Romániát, s azon belül Erdélyt is. Az ezt követő időszak azon történelmi pillanatok közé sorolható, amelyek rengeteg lehetőséget tartogattak magukban, s a végül megvalósult kifejelet (a második bécsi döntés és annak a román részről fegyveres ellenállás nélküli elfogadása) csak egy volt a számos lehetséges variációból. A magyar és a román állam hivatalos propagandája (revizionista *versus* antirevizionista) kevés teret hagyott más jövőképeknek. Ezek mégis óhatatlanul felsejlettek, s mint ilyenkor sokszor, újra előkerült Erdély függetlenségének az ideája. A szovjet befolyás alatti, népkormány vezette független Erdély jelszavát ugyan csak Szamos tartományban adták ki az erdélyi kommunisták 1940 augusztusában, s azt még abban a hónapban meg kellett változtatniuk, mégis az eset érdekes közjátéka az akkori eseményeknek. Az Erdélyi és Bánsági Tartományi Bizottság^[2] hamarosan magyarázkodásra kényszerült e tekintetben, s 1940 szeptemberére már nem volt kérdés: a realitásokat elfogadva az észak-erdélyi kommunisták a második bécsi döntést követően a Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP) tagjai lettek, és kiváltak a Kommunisták Romániai Pártjából, ahová tizenkilenc évig tartoztak. Írásomban ennek a rövid, de ugyanakkor eseménydús és ellentmondásos időszaknak a bemutatására teszek kísérletet.

A Kommunisták Romániai Pártja (KRP), a Kommunista Internacionálé szekciója 1921-ben alakult meg, miután május 8-i kongresszusán a kommunisták elszakadtak a Romániai Szociáldemokrata Párttól (RSZDP) és kimondták, hogy alárendelik magukat a Kominternnek.^[3] Ezt követően az államvédelmi szervek a Moszkva iránti elkötelezettség, a húszas évek elejének terrorakciói^[4] és a Tatar-Bunar-i lázadás^[5] PCRmiatt szovjet ügynököket láttak bennük. 1924-ben a román állam betiltotta a KRP működését. Elkobozták a párt archívumát, bezárták az épületeit és a párt mintegy kétezer aktivistája illegálisan kényszerült folytatni a tevékenységét. A párt kongresszusait ezután külföldön tartották. 1925-ben létrehozták a Munkás-Paraszti Blokkot (BMT),^[6] amelyik a párt fedőszerveként vett részt a romániai választásokon.

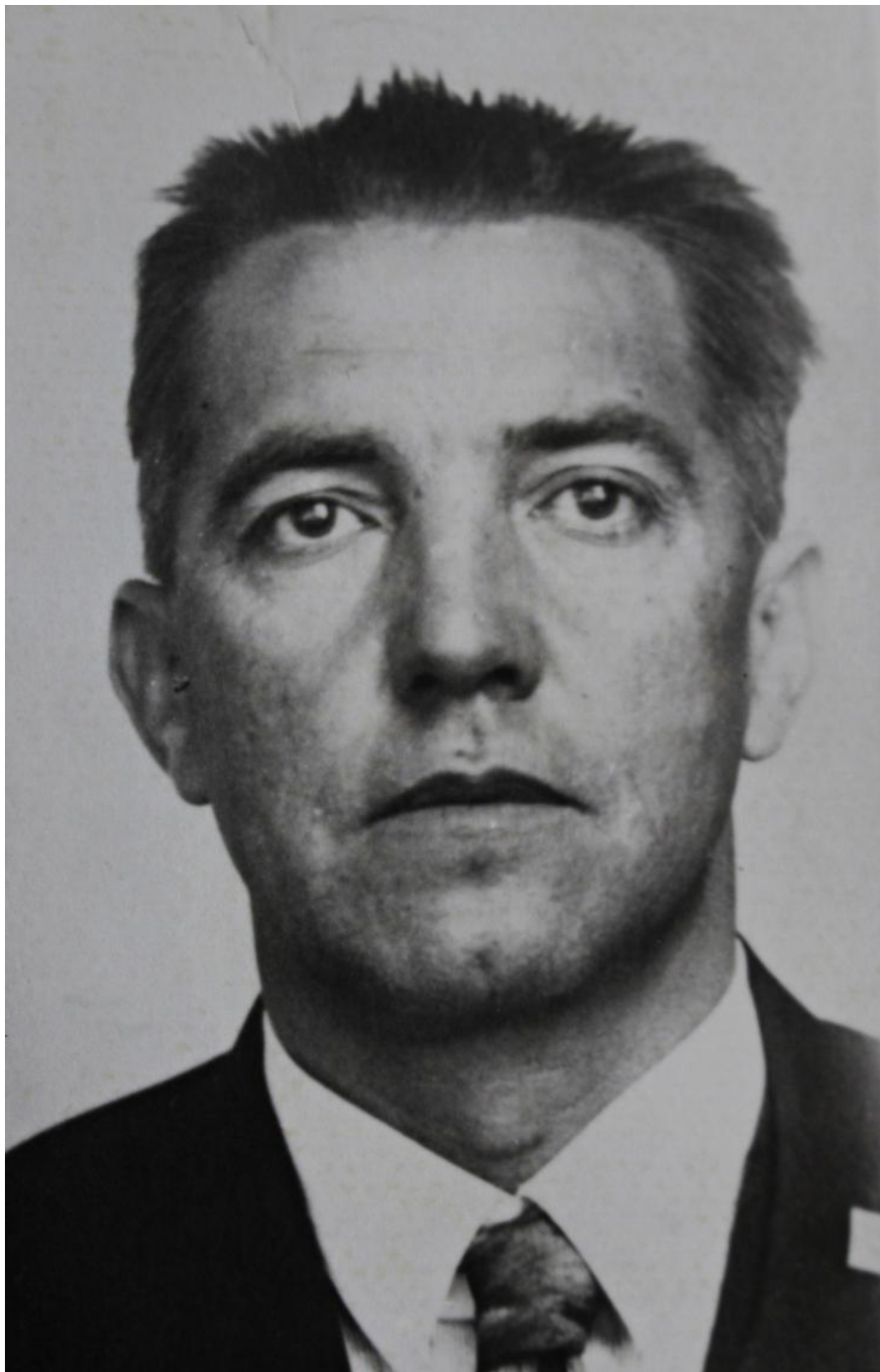
Kommunista párttagkönyv 1923-ból
ANR ANIC. Fond ISISP. FP. 91.

A kommunista eszmének nem sikerült széles tömegmozgalommá válnia, a KRP ténylegesen egyfajta politikai szektaként működött Romániában. Arra vonatkozólag, hogy hányan lehettek azok, akik párttagság nélkül szimpatizáltak a kommunistákkal, csak becsléseink lehetnek. Amit biztosabban tudunk: a párttagkönyvvel rendelkezők körében többségben voltak a kisebbségek, és azok közül is a legnagyobb csoportot a magyarok alkották.[7] Így főképp Erdélyben és Besszarábiában voltak támogatói, a BMŰ szavazóinak kétharmada is Erdélyből került ki. Abban, hogy a kommunistákat a romániai kisebbségek nagyobb mértékben támogatták, az erdélyi és bánági munkásmozgalmi hagyományok mellett az is szerepet játszhatott, hogy a párt kisebbségpolitikai álláspontja vonzó lehetett a nemzetiségi elnyomástól szenvedők számára. A kisebbségi kérdésben ugyanis a KRP a Komintern 1924-es, ötödik kongresszusán kidolgozott álláspontot tette magáévá, mely elítélte az első világháborút lezáró békerendszert, és az utódállamok kommunista pártjait a kisebbségek „nemzeti forradalmi mozgalmainak” támogatására szólította fel. Nemcsak az önrendelkezésre való jogot mondta ki, hanem azt is, hogy ezeknek a népeknek joguk van a teljes politikai elszakadást választani. A határozat kitért Erdély kérdésére is, amelynek – Dobruzsához hasonlóan – a Romániától való elszakadását és függetlenségét javasolta.[8] A Komintern álláspontja Erdély, valamint a kisebbségek kérdésével kapcsolatban alig változott a harmincas évek közepéig. A Komintern rendelkezéseit rendszerint a pártfegyelemnek megfelelően végrehajtó KRP egyik legjelentősebb területi szerve a kolozsvári székhelyű erdélyi és bánági bizottság volt, melyet 1935-től a Kommunista Romániai Pártja Erdélyi és Bánati[9] Tartományi Bizottságának neveztek.

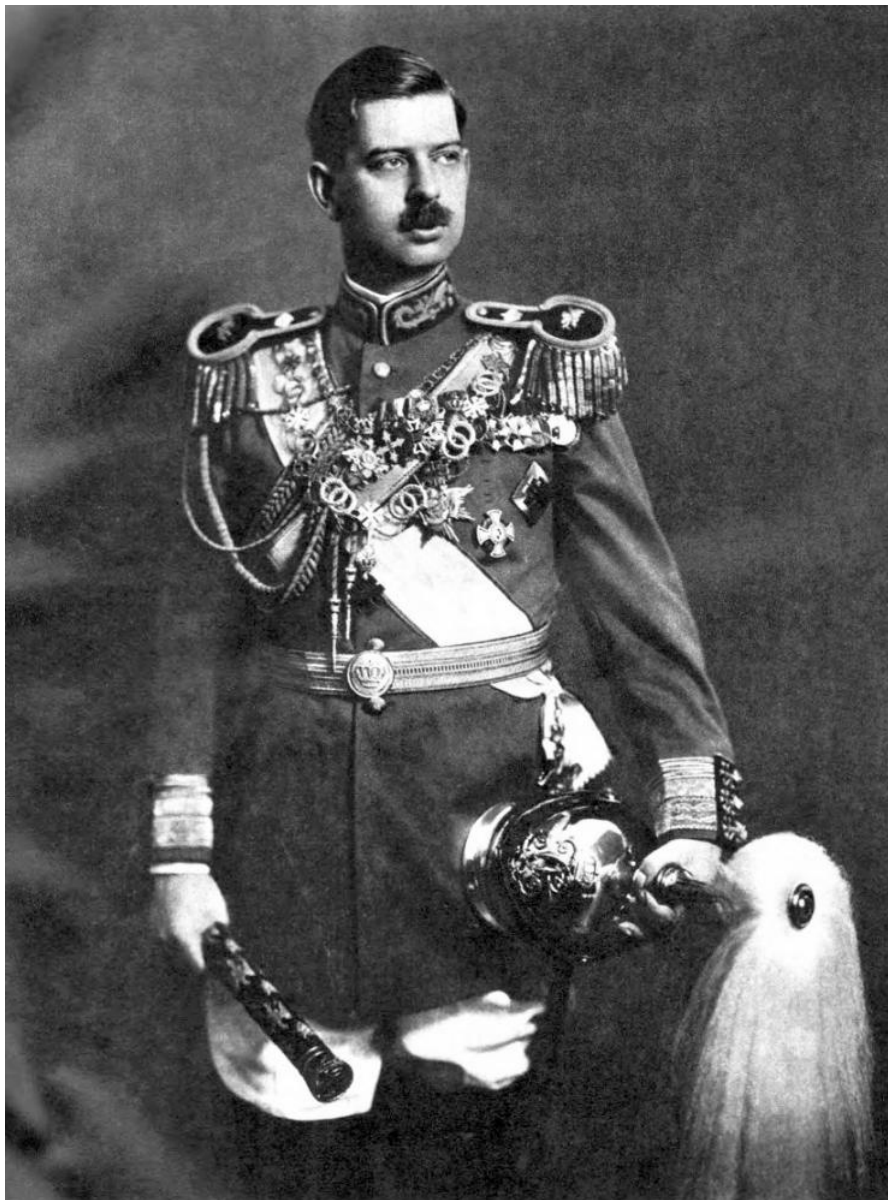
Georgi Dimitrov bronzszobra Szófiában ^[8]

A Komintern VII. kongresszusát előkészítő munkálatok 1934 májusa és júliusa között zajlottak, melyek végén már látni lehetett, hogy az addigi irányvonal – amelynek fontos pontja volt a „szociálfasizmus” elleni harc és a kisebbségeknek a nemzeti-forradalmi mozgalmak révén történő forradalmasítása – egyre kevésbé élvezzi *Sztálin* támogatását. Ennek megfelelően a KRP is változtatott addigi irányvonalán, és 1935. februári határozatában már nem a nemzeti-forradalmi célkitűzések, illetve a „szociálfasizmus” elleni harc szerepelt kiemelt helyen, hanem a népfront megvalósítása. Az 1935. július 25-én megkezdődött VII. kongresszuson nyilvánvalóvá vált, hogy a nemzeti-forradalmi mozgalmakat elgondoló, a *cordon sanitaire*^[10] országait imperialista államokként felbontani akaró Komintern ideje lejárt. A bolgár *Georgi Dimitrov*^[11] vezette Komintern az antifasiszta népfrontot szerette volna létrehozni, és a náci Németországban találta meg a kommunizmus legfőbb kihívóját.

Főris István
ANR ANIC. Fond ISISP. FP. F77.

A bolgár *Boris Stefanov*[12] – a KRP 1936 és 1940 közötti főtitkára – 1936 novemberében hívatta magához Prágából az ausztriai Semmeringbe *Főris Istvánt*,[13] aki azt a feladatot kapta, hogy térjen haza Romániába, és álljon a párt legálisan működő szerveinek az élére. A KRP vezetősége területi szempontból megosztottan működött: a Központi Bizottság Romániában, a Politbúró[14] pedig Prágában székel. Főris kinevezésével ez még bonyolultabbá vált, ugyanis az ő tevékenységével párhuzamosan az országban tovább folytatta működését a KRP „illegális titkársága” is *Breiner Béla*[15] vezetésével. Főris feladata tehát az volt, hogy a párt „legális” munkáját vezesse, valamint koordinálja a „burzsoá” pártokkal kezdeményezett népfrontos tárgyalásokat.[16] Főris 1936 és 1937 fordulóján környékén érkezett Romániába, és nekifogott a népfront megvalósításához, amelyet kezdetben a Nemzeti Parasztpárt köré terveztek felépíteni. *Luliu Maniu*[17] vezette párt azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket: először „megnemtámadási” szerződést[18] kötött a legionáriusokkal,[19] majd elveszítette az 1937. decemberi választásokat. Az, hogy egyik pártnak sem sikerült a kellő többséget[20] megszereznie, lehetőséget adott *II. Károly* román királynak arra, hogy 1938-ban bevezesse személyi diktatúráját. Főrisék ekkor még úgy ítélték meg, hogy a király tekintélyelvű rendszere jelenti a kisebbik fasiszta veszélyt a legionáriusokkal szemben, s így arra törekedtek, hogy a frissen létrehozott korporatív szervezetekbe bekerüljenek.

II. Károly román király 1938-ban

A következő nagy fordulatot a Molotov–Ribbentrop paktum megkötése hozta: a világ többé-kevésbé döbbenten és csodálkozva értesült 1940. augusztus 23-án, hogy a „békepolitika harcosa” és a náci Németország között megemeltámadási szerződés született. A megegyezésnek része volt egy titkos záradék is, amely alapján a két hatalom felosztotta a közöttük elterülő térséget, és Németország elismerte az 1918 óta Romániához tartozó Besszarábiára vonatkozó szovjet igényeket is.[21] A reálpolitikai és nagyhatalmi megfontolások alapján mindkét fél számára előnyös megállapodás[22] azonban ideológiai szempontból már nehezebben volt indokolható. Az a hatalom, amelyet Dimitrov 1935-ben még a legreakciósabb és legimperialistább terrorista diktatúraként értelmezett, 1939 augusztusa végétől a Szovjetunió *de facto* szövetségesévé vált. Sztálin csak Lengyelország német megtámadása után, szeptember 7-én fogadta Dimitrovot *Andrej Alekszandrovics Zsdanov*[23] és *Vjacseszláv Mihajlovics Molotov*[24] jelenlétében. A Komintern főtitkára ekkor tudta meg azt is, hogyan viszonyul a szűk szovjet vezetés a kitört háborúhoz. Sztálin szerint a háború végső soron a szovjet érdekeket szolgálta azzal, hogy a nyugati hatalmak egymás ellen indultak harcba. Lengyelországgal kapcsolatban pedig azt jegyezte meg, hogy az nem egyéb, mint egy fasiszta állam, amelyik elnyomta az ukránokat és a fehéroroszkokat. Ugyanakkor arra kérte Dimitrovot, hogy mondjanak le a néprfrontos politika jelszavairól, és arról a téziszről is, amely szerint a fasiszta a háborús agresszió fő forrása.

Sztálin egy 1937-ben készült, 1940-ben publikált propagandaképen [6]

A beszélgetés nyomán Dimitrov összeállította a Komintern Titkársága 1939. szeptember 9-i direktíváit, amelyek Sztálin szavait idézték. Eszerint a háborút két kapitalista tábor vívta egymás ellen a világ uralmáért. A háborúban résztvevő országok kommunistái azt a feladatot kapták, hogy folytassák a háborúellenes működésüket azzal, hogy leleplezik annak imperialista jellegét. Továbbá a népfrontos politikát megelőző álláspontnak megfelelően újra arra utasították őket, hogy az „áruló” szociáldemokraták ellen harcoljanak. A Komintern újabb váltását nehezen tudták lefordítani a népfrontos politikára hangolódott romániai kommunisták, mert a KRP nem kapott egyelőre külön instrukciókat, hogy mi is lenne a teendő ebben az esetben. Az 1939 nyarán Moszkvába utazott Stefanov ugyan azt kérte, hogy a KRP küldjön valakit a Kominternhez, akinek külön kifejthetik az irányváltásból következő teendőket, de erre az utazásra egészen 1940 tavaszáig nem került sor. Így nem maradt más, mint az, hogy a KRP vezetői a moszkvai rádiót hallgatva és a szovjet sajtót olvasva kitalálják, mit várhat el tőlük Sztálin. Ez eredményezte az 1939 októberében megjelentetett propagandakiadványt, amelyikben a KRP a szeptemberben elindult háborút „imperialistának”, a Molotov–Ribbentrop paktumot pedig „Európa békéje szilárd alapjának” nevezte. A KRP kívülálló mivoltát hangoztatta a „két imperialista tábor” háborújában, s azt is kifejtette, hogy ebben a helyzetben az „egyetlen békét akaró” hatalom továbbra is a Szovjetunió maradt.[25] Sztálin akarata így Komintern-direktívává, ez pedig KRP-irányvonallá alakult.

Breiner Béla vöröskatonák társaságában

1919. ANR ANIC. Fond Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă C.C. al PCR. Fototeca; Portrete. B/289.

Fóris István Breiner Béla 1940. márciusi halála után került a KRP élére. A Komintern hívásának engedelmességgel egy fiatal, frissen a KB-ba választott párttaggal, *Teohari Georgescu*val[26] átszöktek a román–orosz határon és Moszkvába utaztak, hogy a Komintern vezetőségétől eligazítást kérjenek, melyek is a KRP feladatai ebben a helyzetben.[27] Így őket a szovjet fővárosban érte Besszarábia és Észak-Bukovina Szovjetunióhoz való csatolásának a híre. Maga a bukaresti vezetőség *Iosif Chișinevschi*[28] KB-tag vezetésével szűk körben örömet fejezte ki az események ilyen fordulata miatt, azonban nem adtak ki rendelkezéseket az új helyzetre vonatkozóan. Azok a kommunisták, akik tudtak arról, hogy a Sziguranc[29] ismeri őket, arra törekedtek, hogy átjussanak a határon a „szabadság földjére”, vagyis a Szovjetunióba. A román hatóságok megtorlása ugyanis nem késett: az 1940. június 28-ról 29-re virradó éjjel elrendelt általános mozgósítást június 29-én az ismert kommunisták letartóztatása és internálása követte.[30] II. Károly és a Gigurtu-kormány[31] szovjet nyomással szembeni tehetetlenségét és a tartomány fegyveres ellenállás nélküli feladását precedensértékűnek vélte a másik két állam – Bulgária és Magyarország –, amelyek területi követeléseket fogalmaztak meg Romániával szemben. A bolgárok Dél-Dobrudzsára, míg a magyarok Erdélyre vagy annak egy részére tartottak igényt.[32]

Besszarábia és Észak-Bukovina Szovjetunióhoz csatolása azt az érzetet kelthette a Romániában maradt és a Ribbentrop–Molotov paktum titkos záradékát nem ismerő kommunisták számára, hogy nemsokára sor kerülhet az „osztályok feletti társadalom” megteremtésére. Különösképpen az erdélyiek körében volt erős ez az érzés. Mivel a bukaresti központ nem tájékoztatta a párttagokat a követendő irányról, 1940 júniusában az erdélyi tartományi titkárságon belül éles vita bontakozott ki a szükséges lépésekről. A Románia területi egységét mindenek elé helyező, a *status quo* fenntartására berendezkedett népfrontos politika nyilvánvaló bukása után a KRP visszatért a kisebbségi kérdésben a nemzeti-forradalmi vonalra. Ezt továbbgondolva egyre nagyobb népszerűségnek örvendett egyes tagok körében azon ötlet is, hogy kiáltás ki a független, népkormány által vezetett és szovjet védelem alatt álló erdélyi köztársaságot.[33]

A „Független Erdély” jelszavát a különböző bizonytalanságok ellenére augusztus elején bocsátották ki. A KRP erdélyi és bánági tartományához tartozó Szamos tartományi szervezete kiáltványában a „kizsákmányolt, elnyomott” Besszarábia felszabadulását és a román diktatúra elnyomását állította szembe, valamint az internálásokat, rekvirálásokat végző román kormányt és a nemzetiségi jogokat tiszteletbe tartó, földosztást megvalósító szovjetet. Míg 1848-ban az erdélyi népek megkérdése nélkül Magyarország magának követelte a tartományt, addig 1918-ban Románia járt el ugyanígy. Kijelentették, hogy 1940 közepén Berlin, Budapest és Bukarest számukra ugyanazt jelenti: a fejük felett meghozott döntéseket. Ezután *Horea* erdélyi román parasztfelkelőre, *Dózsa Györgyre*, *Avram Iancura* és *Bem Józsefre* hivatkoztak, mint az erdélyi függetlenségi és forradalmi hagyomány előképeire, akik „*karddal és kaszával*” küzdöttek a mindenkori elnyomás ellen. Végezetül pedig harcra hívták az erdélyieket a népek önrendelkezési jogáért egészen az elszakadásig, az erdélyi népek testvériségéért, valamint egy „szabad, demokratikus, független Erdélyért”. (Lásd az 1. számú dokumentumot!)

Hasonló szellemben, de nagyobb visszafogottsággal fogalmazott a hónap végén a KRP Erdélyi és Bánági Tartományi Bizottságának a kiáltványa. „*Önrendelkezési jogot Erdély és a Bánág elnyomott népeinek, egészen az országtól való elszakadásig! Népkormányt akarunk! Barátságot akarunk az első munkás és parasztállam népeivel! Eljén Románia munkásságának, parasztságának és összes dolgozóinak forradalmi, népi egységfrontja! Eljén az Erdély és Bánág népeinek békéjéért, s az egészen az államtól való elszakadásig terjedő önrendelkezési jogát biztosító és megvalósító népkormány!*” – írták.[34] Az augusztusban kiadott második kiáltvány a korábbi korrekciójaként értelmezhető. Habár az önrendelkezési jogot és a népkormány felállítását továbbra is benne hagyták, de olyan mondatok is bekerültek, amelyek alapján az előbbire csak azután kerülhetett volna sor, ha előbb népkormány áll fel Romániában, s az – értelemszerűen – erősebb lesz az önrendelkezési törekvésekkel kapcsolatban.

Kertész Rezső
ANR ANIC. Fond ISISP. FP. K/14.

Az erdélyi kommunisták által augusztusban kibocsátott kiáltványok közötti eltérés Bukarestnek köszönhetően jött létre. Az történt ugyanis, hogy Iosif Chişinevschi – Fóris hiányában – kétértelmű választ adott az erdélyi kommunisták június végi kérdésére, akik az elszakadásig terjedő önrendelkezéssel kapcsolatban kérdezték. Chişinevschi üzenetét ráadásul a futár sem értette jól, s így a szóbeli közlés végeredményben az erdélyi kommunisták körében (maga a kérdés is tőlük származott) akkor uralkodó hangulatnak inkább megfelelő jelszó kiadásához vezetett.[35] Így az erdélyi és bánági titkárság az első kiáltványt követően magyarázkodásra kényszerült. A feltehetőleg Kertész Rezső[36] által megfogalmazott levélben a titkárság elismerte, hogy lépésük tévedés volt. „*Nem akarunk sem román, sem magyar imperializmust, függetlenek akarunk lenni*” – magyarázták. Viszont annak a lehetőségét sem vetették el, hogy ha a királyi diktatúra megbukna, akkor újra egyesüljenek „*az Ökirályság forradalmi népeivel*”. Véleményük szerint ez a kérdés azonban csak akkor válhat aktuálissá, ha az elszakadáshoz való jogot már gyakorolják. A népkormányt megelőzően létrehozandó néptanácsokkal kapcsolatban Sztálin és Berija[37] munkáira hivatkoztak, illetve azokra a tapasztalatokra, amelyeket az 1919-es magyarországi kommunista hatalomátvétel jelentett. Azonban – a központ ellenkezése miatt – a tanácsok életre hívásának ötletét a meghirdetés után azonnal el is vetették. Továbbá amiatt is mentegőzésre kényszerültek, hogy túl önállóan léptek fel. Kertésznek újra meg kellett erősítenie a KB-t abban, hogy a Tartományi Bizottságnak semmiféle terve nincs arra, hogy önálló KB-ként lépjen fel, hiszen ahhoz amúgy is a Kommunista Internacionálé beleegyezése kellett volna. „*Egész bizonyosak lehetnek felőle, hogy Pártunk egységére és a Központi Bizottságunk körüli egységes és elhatározott tömörülésre úgy vigyázok, mint a két szememre*” – biztosította a KB-t a levél szerzője.[38]

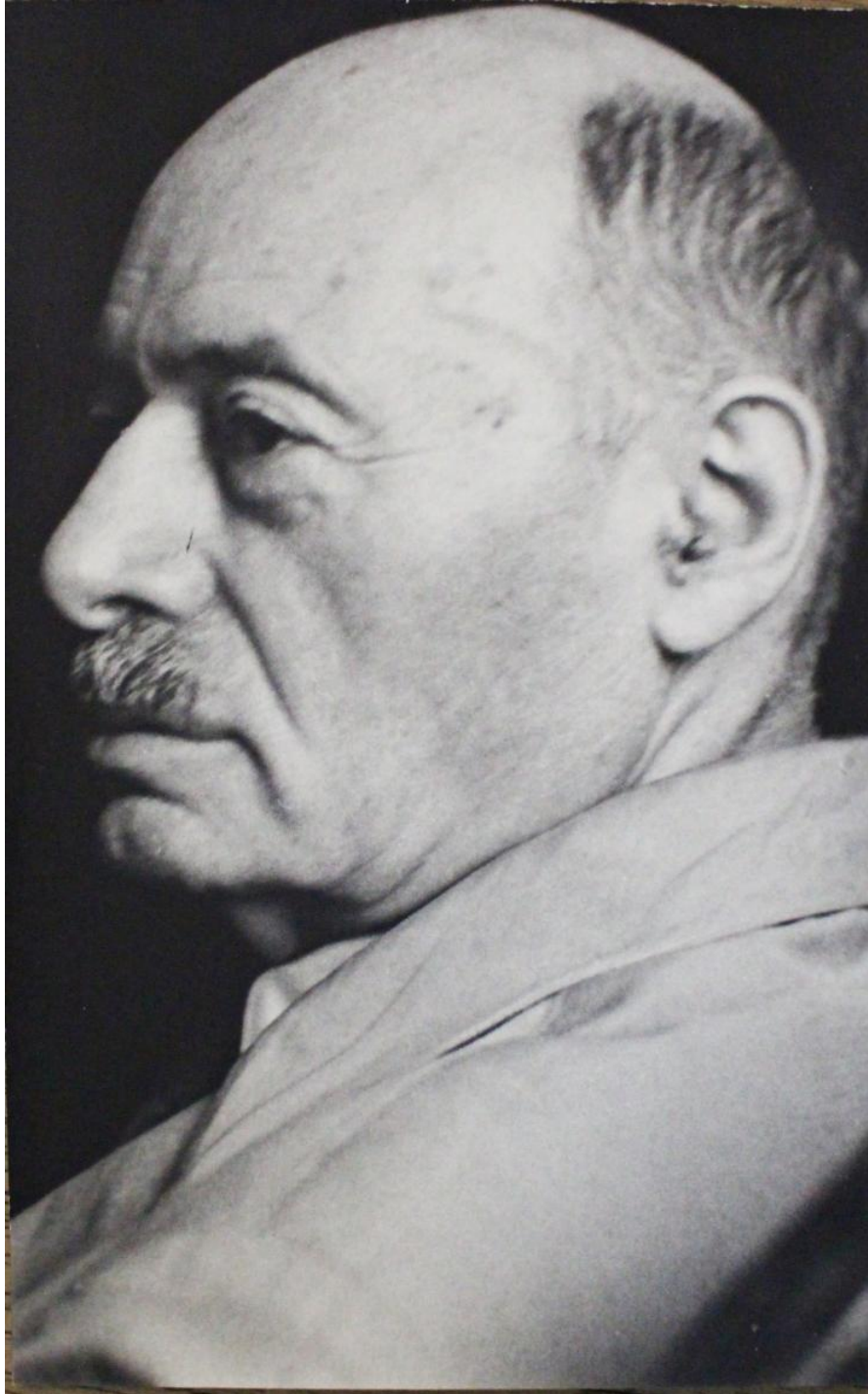
Az eseményekbe újra a nagypolitika szőtt bele, ugyanis a német külpolitikában fordulat állt be Erdély kérdésével kapcsolatban. Ennek két lényeges tényezője volt: az egyik az, hogy Teleki Pál és a magyar katonai vezérkar komoly előkészületeket tett Románia megtámadására, a másik pedig, hogy erre az eshetőségre számítva felmerült annak a veszélye, miszerint a Romániával szembeni bolgár és magyar igényeket jogosnak elismerő Szovjetunió is fegyveresen lépne fel a lehetetlen helyzetbe került állam ellen. A szovjetek elleni háború kirobbantására készülő németek mindenképpen el akarták kerülni, hogy a balkáni béke felboruljon, így tulajdonképpen a németek nyomásán múlt az, hogy végül a románok és a magyarok tárgyalóasztalhoz ültek.[39] Miután a feleknek nem sikerült megegyezniük, a románok kérték a döntőbíráskodást. 1940. augusztus 30-án a bécsi Belvedere palotában kihirdetett német–olasz döntés mind a magyarok, mind a románok számára meglepetéssel szolgált, ugyanis egyik fél sem számolt ekkora és ilyen – mintegy 43 000 négyzetkilométer, leginkább Erdély északi részére kiterjedő – területi változással. A döntés mögött az állt, hogy az utolsó pillanatban Hitler megváltoztatta az akaratát a Magyarországhoz csatolandó területtel kapcsolatban.[40] A magyar hadsereg szeptember 5-én átlépte a határt, és megkezdte a terület birtokbavételét. Ezzel szemben a román államot olyan szintű megrázkódtatás érte a „románság bölcsőjének” felfogott országrész elvesztése miatt, hogy a II. Károly-féle rendszer összeomlott, s a külföldre menekülő diktátor helyett fia, I. Mihály[41] lépett a trónra. Eközben a korábbi államberendezkedést a szeptember 14-én kikiáltott „nemzeti-legionárius állam” váltotta fel, amely élére a németbarát Ion Antonescu[42] tábornok került a korábban betöltött és Corneliu Zelea-Codreanu meggyilkolása után a Horia Sima által vezetett Vasgárdával szövetségben.[43]

A második bécsi döntés nem érte teljesen váratlanul az erdélyi kommunistákat, hiszen a „Független Erdély” jelszavának kiadása éppen az ez elleni harc jegyében történt. A magyar hadsereg ünnepélyesen bevonult Észak-Erdélybe, s ez a magyar anyanyelvű lakosság részéről olyan pozitív fogadtatással társult, hogy annak a közkeletű anekdotának adott alapot, miszerint Erdélyben ekkor csak tíz kommunista maradt. Az észak-erdélyi kommunisták ekkor is, mint már annyiszor, úgy

döntöttek, hogy nem fognak a néphangulatnak megfelelően viselkedni. Egy-két tucat kommunista a kolozsvári Dermata gyár bejáratához vonult, s ott tüntetett „Erdély kettészakítása” ellen, illetve a független Erdélyért.[44] A Józsa Béla[45] által szervezett megmozdulás nem talált pozitív visszhangra a munkások között, a tüntetőket elzavarták a gyár elől.[46] Tudunk még egy, néhány monostori román, valamint kolozsvári magyar munkás részvételével lezajlott tüntetésről a kolozsvári Városháza előtt, amelyik ugyanígy visszhangtalan maradt.[47]

Míg a magyar katonaság a visszacsatolt területekre vonult be, Kertész Rezső Bukarestbe utazott, ahol azt az utasítást kapta, hogy az észak-erdélyi kommunisták folytassák a működésüket a Kommunisták Magyarországi Pártja szervezeti keretein belül. A Párt Breiner Béla Pirinek becézett feleségét, *Ábrahám Paraschivát* küldte Moszkvába, hogy az eseményekről tájékoztatást adjon, és az észak-erdélyiekkel kapcsolatban további rendelkezéseket kérjen. Ezt követően alakult újjá a párt észak-erdélyi szervezete. Kertész Rezső lett a titkárság vezetője, *Vasile Pogăceanu*, *Rácz Gyula* és *Nemes József* pedig titkársági tagok. A második bécsi döntés során Magyarországhoz került területet három kerületre osztották, s ezek élére Józsa Bélát (Szamos), *Hoványi Ilonát* (Körös) és *Szabó Juliannát* (Maros) nevezték ki.

A korábban a Caracalban a román állam által felállított internálótáborba zárt észak-erdélyi illetőségű kommunistákat a román hatóságok az új határhoz vitték, míg az addig Csíkszereda mellett fogvatartottakat Caracalba vitték. *Kohn Hillel*[48] szeptember 10-én tért haza a lágerből, de az ott összeszedett betegségek miatt novemberig nem vállalt semmiféle munkát. Ezt követően kooptálták csak a Bizottságba.[49]

Kohn Hillel

Erdélyi Múzeum Egyesület Kézirattára. Asztalos Sándor fényképhagyatéka, 125.

A magyar hadsereg bevonulását a román hatóságok kivonulása előzte meg, a kivonulás meglehetősen kaotikus helyzetet teremtett az országrészben. Miközben a kommunisták egyik része a végül elmaradt, Maniu által meghirdetett fegyveres felkelés támogatásában gondolkodott, néhányan pedig átszöktek a határon Romániába, a többségük arra készült, hogy együtt éljen az új rendszerrel, s annak a keretei között folytassa az addigi tevékenységét.

Az Észak-Erdélyben maradt kommunisták 1940. szeptember 22-én tartották meg a második bécsi döntés utáni első konferenciájukat Kolozsváron, amelyen Kohn Hillel mellett Kertész Rezső, Rácz Gyula, Nemes József, Pogăceanu Vasile, *Bojan Pavel*, Szabó Júlia, a gyergyószentmiklósi *Molnár-Elekes János* és a régeni *Czinna Ferenc* vettek részt.[50] Az ekkor megválasztott és Kertész Rezső vezette titkárság tagjai Rácz, Nemes és Kohn lettek, míg az ifjúsági vonalat *Nonn György* kapta. A KMP KB-ba ugyanakkor Kertészt és Ráczt delegálták, póttagok pedig Nemes és Kohn lettek. Az addig Temesváron szakszervezeti vonalon tevékenykedő *Jakab Sándort*, a kommunista Forradalmi Szaktanács vezetőjét Nagyváradra küldték.

Az összes itt élő népek szabad önrendelkezési jogáért, a szabad, demokratikus, független Erdélyért.

A szabadságot, békét, függetlenséget, földet és a Szovjetunióval való megegyezést biztosító

ERDÉLYI NÉPKORMÁNYÉRT!

Rabok legyünk vagy szabadok

[ez] a kérdés válaszokat!

Bizottsága

A Kommunista Romániai Pártjának 1940. augusztus 1.

Szamos Tartományi

Jelzet: ANR ANIC, fond 10. 101. sz. filmtekercs, 731–733. sz. képkocka. – Román Nemzeti Levéltár, Nemzeti Történelmi Központi Levéltár, Bukarest (Arhivele Naționale Române, Arhivele Naționale Istorice Centrale, București), A Kommunista Romániai Pártja Erdélyi Területi és Tartományi Bizottsága iratai (Comitetul Regional și Teritorial din Transilvania al Partidului Comunist Român) – Gépelt irat mikrofilmes másolata.

2.

A Kommunista Munkáspárt Észak-erdélyi Bizottságának jelentése (részlet)
Kolozsvár, 1940. november 22.

A KMP észak-erdélyi bizottságának 1940. XI. 22-én tartott teljes ülésén a titkár és a KB megbízott elvtárs jelentésének meghallgatása, megvitatása és elfogadása után a következő határozatok hozta:

I. Üdvözllet a KRP és a KMP Központi Bizottságához

A T. b. egyhangú lelkesedéssel veszi tudomásul a volt erdélyi és bánági pártterület bizottságának és a tart. titkárságnak a KRP és a KMP Központi Bizottságához intézett alábbi üdvözlő iratát:

Erdély és Bánág népeinek harcos egységét területileg kettészakította a tengelyhatalmak hódító hadiérdeke, Észak-Erdély és a kapcsolt részek újra a magyar földesurak és bankárok politikai igája és kiszípolozása alá kerültek. Láthatja már mindenki, hogy a háború végén elhalasztott, majd mégis végrehajtott igazságos jóvátételnek csúfolt revízióra azért lett hirtelen szükség, hogy a háború elhúzódása következtében Hitler és Mussolini teljesen hadigépezetük töltelékévé tegyék meg Romániát és Magyarországot. A román határok garantálásából megszületett Románia megszállása. A magyar–német kisebbségi szerződés[53] és nyilas amnesztia[54] pedig Magyarország függetlenségének teljes megsemmisítésének és tökéletes hitleri behódolásának nyitott még tágabb kaput. Erdély területi széttagolásának célja és eredményeként általában szorosabb lesz a járom, barbárabb lesz a terror, fokozottabb a kizsákmányolás mind a két területrészen.

De szorosabb lesz az együtt maradt népeink – a magyar, román, német, zsidó, rutén dolgozó tömegek – harci egysége is. Szorosabb harci egységet teremtünk Magyarország munkás, paraszt, értelmiségi s minden becsületes dolgozójával. Azért, a szabadságért, a földért, a nemzeti önrendelkezési jogokért, a népi kormányért.

22 éven át a KRP KB irányításával vívtunk nehéz, áldozatos harcokat. Románia összes dolgozóinak felszabadításáért. Most a KMP KB irányításával folytatjuk harcunkat, Magyarország minden dolgozójának szabadságáért és felszabadításáért.

22 év szüntelen harcban, 22 év a szigúránca-terror korbácsa alatt. Doftana, Jilava, Szeben, Erzsébetváros börtöneiben megtépázta, de meg nem törte sorainkat. A harcok lelkesedése és eredményei mindig új és új harcokkal bővítették sorainkat és pártunkat. Ebben a 22 éves szakadatlan harcban proletár lelkünk forradalmi szeretetével forrtunk össze a KRP KB-val. Proletár hűséggel és forradalmi odaadással vettük körül a KRP-nak romániai dolgozóinak szilárd vezető harcosa, [!] Boris Stefanov elvtársunkat.

A forradalmi hűség és ragaszkodás, szeretet a KRP KB és Boris Stefanov elvtársunk [iránt] változatlanul megmarad lelkünkben. [...] Törhetetlen ragaszkodás az Erdély és Bánát népei forradalmi hagyományaihoz, Kardos Jakab, Dózsa György, Horea, Cloșca, Crișan, Varga Katalin, Gábor Áron harcos szelleméhez. Szeretet e népek vezére Stalin, [!] a Kommunista Internacionálé és annak kormányosa, Dimitroff [!] elvtárs iránt, akiknek irányítását és tanításait két évtizeden keresztül a KRP KB-n keresztül kaptuk.

Az elmúlt 22 év harci tapasztalatait és eredményeit, forradalmi akaratainkat teljes egészében áthozzuk a Kommunista Magyarországi Pártjába. Hasznos és áldozatkész katonái leszünk a KMP KB-jának. Rákosi Máttyás hihetetlen bolsevik akarata, hős elszántsága, fennkölt proletár szelleme lebeg előttünk, vezet bennünket utólagos harcainkban.[55]

Mert a harc tovább folyik. Megállás, megtorpanás nélkül folyik tovább. Lenin, Sztálin pártjának, az orosz bolsevikok harcainak nagy tanúságai [!] és tapasztalatai megkönnyítik harci feladatainknak az új körülmények között való felismerését és megértését. A Kommunista Internacionálénak Dimitroff elvtársal a világ dolgozóhoz eljuttatott tanításai és útmutatásai a háború elleni, a békéért folytatott harcok szilárd útján tartanak bennünket, amíg az új Központi Bizottságunk közvetlenül irányt nem szab harcainknak.

A KRP Erdélyi és Bánát területi bizottságának forradalmi lobogója töretlenül és makulátlanul lengett magasan. Proletár hűséggel és elismeréssel hajtjuk meg ezt a lobogót a KRP KB előtt. Ugyanazt a lobogót töretlenül és makulátlanul lobogtatja tovább a KMP Észak-Erdély és a kapcsolt magyar részek összes dolgozó harci sorai élén. És forradalmi fegyelemmel jelenti a KMP KB-jának, hogy Észak-Erdély és a kapcsolt részek magyar proletársága, szövetséges parasztsága, értelmiségi és minden becsületes dolgozója a KMP harci frontjának sűrűsítésére, megerősítésére, helyén van és helyén marad.

Éljen a Kommunista Romániai Pártjának Központi Bizottsága!

Éljen a Kommunista Magyarországi Pártjának Központi Bizottsága! [...]

- [1] A korabeli források a magyarok körében egyfajta általános euforikus hangulatról, napjaink szociológiai felmérései pedig a döntés pozitív értékelésének utóéletéről tanúskodnak. L. BALOGH BÉNI: *Küzdelem Erdélyért. A magyar–román viszony és a kisebbségi kérdés 1940–1944 között*. Akadémiai Kiadó, Bp., 2013, 30–31.
- [2] A Kommunisták Romániai Pártja Erdélyi és Bánsági Tartományi Bizottsága az egykori Magyar Királyságtól Romániához csatolt területeken működő kommunista szervezeteket és sejteket fogta össze, illetve vezette azoknak a rendelkezéseknek engedelmessé, amelyeket az KRP Központi Bizottságtól kapott.
- [3] OLTÍ ÁGOSTON: A Romániai Kommunista Párt és a romániai nemzetiségi/területi kérdés a két világháború között. *Regio*, 2007. 1. sz. 109–132.
- [4] A romániai kommunisták 1920-as évek eleji terrorista tevékenysége Max Goldstein kommunista aktivistának a román Szenátus épülete elleni 1920-as bombamerényletében csúcspontot ért el.
- [5] A besszarábiai Tatar-Bunarban szovjet ügynökök robbantottak ki lázadást a román hatóságok ellen 1924-ben.
- [6] Blocul Muncitoresc-Țărănesc, magyar forrásokban gyakran Városi és Falusi Dolgozók Blokkja néven szerepel.
- [7] A KRP 1926-ban 1661, 1928-ban 500, 1931-ben 600, 1933-ban pedig 1635 párttagkönyvvel rendelkező tagot számlált. 1933-ban ebből magyar 440, román 375, zsidó 300, bolgár 140, orosz 100, moldován (besszarábiai) 70, ukrán 70, egyéb 170. Novák Zoltán: *Magyarok a Román Kommunista Pártban 1944–1948. Pro Minoritate*, 2006. Tél. 62–77.
- [8] FRANCOIS FEJTŐ: The Soviet Union and the Hungarian Question. In: Stephen Borsody (ed.): *The Hungarians: a divided nation*. Yale Center for International Studies, 1988, 91–97.
- [9] Néha a bánsági, néha a bánáti megnevezést használták.
- [10] *Cordon sanitaire*: a versailles-i békerendszer megvalósítói körében felismerhető igyekezet arra, hogy az újonnan létrehozott vagy megerősített kelet-európai államok révén elszigeteljék Szovjet-Oroszországot.
- [11] Georgi Dimitrov bolgár kommunista politikus 1882-ben született. Nemzetközi hírnévre a Reichstag épülete felgyújtása miatti 1933-as per következtében tett szert. 1935-től a Kommunista Internacionálé vezetője, nevéhez fűződik a néppontos politika kihirdetése. Ugyanakkor az 1939-es Molotov–Ribbentrop paktum megkötése után visszatért az ún. szociálfasizmus téziséhez. A Komintern egészen annak 1943-as megszüntetéséig vezette, majd a második világháborút követően 1949-es haláláig a kommunista Bulgária élén állt.
- [12] Boris Stefanov (1883–1969) bolgár kommunista politikus, a KRP főtitkára 1936 és 1940 között.
- [13] Fóris István (Ștefan Foriș): a hétfalusi csángó Fóris a mai Brassó megyei Tatrangon született 1892. május 9-én. Budapesten tanult matematikusnak, majd a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregéhez csatlakozott. Hazatérve Romániába belépett a KRP-be, és főként újságíróként dolgozott. A kolozsvári hadbírósg ítélete elől 1927-ben a Szovjetunióba szökött, de 1931-ben visszatért onnan, és miután letartóztatták, 1935-ig börtönben ült.
- [14] Politbüro: a kommunista pártok legmagasabb döntéshozó szerve a szovjet mintának megfelelően.
- [15] Breiner Béla 1896-ban született Nagyváradon. A fémkohász munkás részt vett az első világháborúban, majd a magyar Vörös Hadseregben szolgált. 1923-ban lépett a Kommunisták Romániai Pártjába, 1925 után már csak pártfunkcionáriusként dolgozott. Kommunista tevékenysége miatt nyolc évet ült börtönben 1926 és 1931, majd 1932 és 1935 között. 1935 és 1937 között Moszkvában a Komintern káderképzőjében tanult. A két, börtönben töltött időszak között ő szervezte meg a KRP 1931-es, V. kongresszusa romániai résztvevőjének az országból való távozását. Ekkor választották be a Központi Bizottságba, majd 1937 és 1940 márciusa között ő irányította a KB-t, amelynek az volt a feladata, hogy a külföldön működő Politbüro döntéseit az országban végrehajtsa. CRISTINA DIAC: *Comuniștii din România în Arhiva Cominternului*: Béla Breiner și activul P. C. d. R. în timpul Marii Terori, 1936–1938. *Arhivele Totalitarismului*, 2015. 1–2. sz. 237–259.
- [16] Uő : *Zorii comunismului în România. Ștefan Foriș, un destin neterminat*. Cetatea de Scaun Kiadó, Târgoviște, 2014, 15.
- [17] Iuliu Maniu 1873-ban született az erdélyi Szilágybadacsonyban (Bădăcin). A politikai pályát választó ügyvéd a Magyar Országgyűlésnek is tagja volt. Az első világháborút követően Nagy-Románia létrehozásának egyik erdélyi kulcsszereplője. A két világháború között az ellenzéki Román Nemzeti Párt vezetője, majd annak a Ion Mihalache Parasztpártjával való 1926-os fúziója után a Nemzeti Parasztpárt elnöke. Kisebbségkérdésekkel 1928 és 1933 között Románia miniszterelnöke. A harmincas évek második felében II. Károly román király egyik legjelentősebb kritikusa, majd pedig egyeduralkodó rendszerének ellenzője. A második bécsi döntést ugyancsak ellenezte, később fontos szerepet játszott Románia 1944. augusztus 23-i fegyverfordításában. A befolyásos és népszerű Nemzeti Parasztpárt hamar a kommunisták támadásainak célkeresztjébe került. Maniut 1947-ben tartóztatták le és ítélték el, majd 1953-as haláláig raboskodott a különböző romániai börtönökben.
- [18] Iuliu Maniu és a legionáriusok azt vállalták, hogy – II. Károly román király egyeduralkodó törekvéseit látva – nem fognak egymás ellen fellépni.
- [19] A Vasgárda nevű fasiszta, kisebbségellenes és antiszemita szervezetet 1927-ben alapították. Vezetője 1938-as haláláig Corneliu Zelea Codreanu volt. A szélsőjobboldali mozgalom tagjaira a korszakban gyakran hivatkoztak legionáriusokként is, amiatt, hogy a szervezet a Mihály Arkangyal Légiónja nevet is használta.
- [20] A választásokat szervező liberális kormány – először az ország két világháború közötti történetében – nem érte el a 40%-ot, ami lehetővé tette volna a „választási bónusz” (*primă electorală*) besöpítését, s így a király Octavian Gogát és az ő 9%-os Nemzeti Keresztény Pártját bízta meg kormányalakítással. A könyörtelen antiszemita politikát folytató Goga-kormányt a király addig hagyta működni, míg Goga meg nem próbált egyezsége lépni a vasgárdistákkal. Ezt követően 1938 februárjában bevezette a személyi diktatúráját.
- [21] HEINRICH AUGUST WINKLER: *Németország története a modern korban*. II. Osiris Kiadó, Bp., 2005, 69.
- [22] KENÉZ PÉTER: *A Szovjetunió története a kezdetektől az összeomlásig*. Akkord Kiadó, Bp., 2008, 187–188.
- [23] Andrej Alekszandrovics Zsdanov (1896–1948): szovjet vezető pártfunkcionárius, kultúrpolitikus.
- [24] Vjacseszláv Mihajlovics Molotov (1890–1986) szovjet vezető pártfunkcionárius, 1939 és 1946 között a Szovjetunió külügyi népbiztosa.
- [25] DIAC: *Zorii comunismului în România. Ștefan Foriș, un destin neterminat...* 48–54.
- [26] Teohari Georgescu (1908–1976) bukaresti születésű román kommunista pártfunkcionárius és politikus, 1945 és 1952 között román belügyminiszter.
- [27] DIAC: *Zorii comunismului în România. Ștefan Foriș, un destin neterminat...* 89.
- [28] Iosif Chișinevschi (1905–1963) román kommunista politikus, vezető pártfunkcionárius. 1940-es letartóztatásakor KB-tag, majd a román börtönökben Gheorghe Gheorghiu-Dej szövetségese.
- [29] Sziguranca: a két világháború közötti Románia titkosrendőrsége. Ebben az időszakban a belbiztonági kérdésekkel a Serviciul Poliției de Siguranță (A Rendőrség Biztonsági Szolgálat) foglalkozott, míg a külső elhárítás a Serviciul Secret de Informații (Titkos Hírszerző Szolgálat) hatáskörébe tartozott.
- [30] Az erdélyi kommunistákat és a „rendszer más ellenségeit” Caracalba szállították, míg az okiráltságokat egy Csíkszereda mellett felállított internálótáborba. DIAC: *Zorii comunismului în România. Ștefan Foriș, un destin neterminat...* 93–94.
- [31] Ion Gigurtu mérnök, szélsőjobboldali, németbarát politikus. Kormányát 1940 júliusa és szeptembere között vezette Romániát.
- [32] A második bécsi döntésre, valamint a magyar–román kapcsolatokra vonatkozóan lásd L. BALOGH BÉNI: *A magyar–román kapcsolatok 1939–1940-ben és a második bécsi döntés*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2002, 130–148.

[33] Jelentés a MADOSZ tevékenységéről. 1940. október. Arhivele Naționale Române, Arhivele Centrale București (Román Nemzeti Levéltár, Nemzeti Történelmi Központi Levéltár, Bukarest, továbbiakban: ANR ANIC), fond nr. 27. Uniunea Populară Maghiară, M.A.D.O.SZ (Magyar Népi Szövetség – MADOSZ, továbbiakban: Fond 27.), Rola Nr. 375, 889–891. sz. képkocka. A magyar külügy is tudott erről az ötletéről, ők azonban ezt azzal az állítással toldták meg Albrecht Dezső értesülésére alapozva, hogy egy magas rangú szovjet diplomata látogatott július elején Kolozsvárra, s ő bújította fel a „kommunista vezetőket”, hogy kiáltás ki a szovjet befolyás alatti független Erdélyt. Kristóffy József moszkvai nagykövet ezzel kapcsolatosan az egyik helyettes külügyi népbiztost kérdezte meg, aki azt válaszolta, hogy „Oroszország e kérdésben nincs érdekelve.” Mindezek mellett azt nincs módunkban kizárni, hogy a szovjet diplomácia zavarkeltés okán valóban erre buzdította volna valamilyen módon a kolozsvári kommunistákat. A Kolozsvárra látogató szovjet diplomatáról azonban Albrecht Dezső értesülésén túl semmiféle információ nem került egyelőre elő. A 452/res. pol./1940. számú bizalmas jelentés másolata. Budapest, 1940. július 11. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban: MNL OL), K64 (Külügyminisztérium Politikai Osztály Reservált Iratai), 86. csomó, 1940. 27/a. f3; Kristóffy József 3590/1940. számú számjeltávirata. Budapest, 1940. július 6. MNL OL K-64–86. cs. 1940. 27/a. f2.

[34] A Romániai Kommunista Párt Erdélyi és Bánsági Tartományi Bizottságának kiáltványa, 1940. augusztus. ANR ANIC, fond 10. Comitetul teritorial și regional din Transilvania al Partidului Comunist Român (A Kommunisták Romániai Pártja Erdélyi Tartományi és Területi Bizottsága, továbbiakban: Fond 10). R101. C747.

[35] DIAC: *Zorii comunismului în România. Ștefan Foriș, un destin neterminat...* 129–130.

[36] Kertész Rezső 1891. február 11-én született a trianoni békeszerződést megelőzően Bihar megyéhez tartozó Okány községben. Kolozsvárra költözése előtt Nagyváradon volt ügyvéd.

[37] Lavrentij Pavlovics Berija (1899–1953) szovjet vezető pártfunkcionárius, 1938 és 1953 között a Szovjetunió titkosszolgálatának vezetője volt.

[38] Az írásban ugyanakkor szó volt arról is, hogy az erdélyi titkárság kapcsolatban állt egy bizonyos „Fővezérrel”, akinek álláspontja az „integer Románia, autonóm Erdéllyel” jelszóban foglalható össze. Erre a „Fővezér” ajánlata szerint csak azután kerülhetett volna sor, hogy Románia területi épségét meg tudták védeni. A „Fővezér” a titkárság állítása szerint túrelmetlenül kereste a kapcsolatot a kommunistákkal, az erdélyiek azonban a KB-hoz irányították azzal, hogy a kommunisták platformja a diktatúra megbuktatása, népkormány felállítása és önrendelkezés hármasságával foglalható össze, s az úgy országos jellegű, tehát nem ők illetékesek ennek megválaszolására. Nem nehéz ráismernünk lulu Maniura ebben a „Fővezérben”. Az RKP Erdélyi és Bánsági Tartományi Titkársága levele az RKP KB-hoz. 1940. augusztus 20. ANR ANIC, fond 10, R101, C736–739.

[39] L. BALOGH: *A magyar–román kapcsolatok 1939–1940-ben és a második bécsi döntés...* 130–148.

[40] Uo. 286.

[41] I. Mihály román király (1921–2017) II. Károly fia, Románia uralkodója 1927 és 1930 (kiskorúként, régenstanáccsal), valamint 1940 és 1947 között.

[42] Ion Antonescu (1882–1946) katonatiszt, németbarát politikus, 1940–1944 között Románia teljhatalmú miniszterelnöke.

[43] L. BALOGH: *A magyar–román kapcsolatok 1939–1940-ben és a második bécsi döntés...* 328.

[44] Kohn Hillel visszaemlékezése. Politikátörténeti és Szakszervezeti Levéltár (továbbiakban: PIL), VI. (Személyi gyűjtemények és visszaemlékezések) 875. (Kohn Hillel) 6.

[45] Józsa Béla (1898–1943) építőmunkás, faszobrász, erdélyi kommunista aktivista.

[46] Molnár Gusztáv interjúja Lakatos Istvánnal. Jakabffy Elemér Alapítvány. Molnár Gusztáv interjúi. A jegyzéket Antal Róbert-István és Kovács Szabolcs készítette. harmas_zold2a. 2:23 - 2:38.

[47] BALOGH EDGÁR: *Szolgálatban. Egy nemzedék története 1935–1944.* Magvető Könyvkiadó, Bp., 1981, 185.

[48] Kohn Hillel 1891. június 26-án született Kolozsváron, zsidó kispolgári családban. Elvégezte a jogi egyetemet, 1912-ben doktorált. 1918-ban ott találjuk az erdélyiszerte szerveződő nemzeti mozgalmak aktivistái között: az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség titkára. Kohn egyre határozottabb baloldali beállítottságának azonban nem felelt meg a cionizmus, így lemondott tisztségéről és a baloldali zsidó főiskolás szervezet, az *Ezra*, valamint a *Hitachduth* vezetésében folytatta tevékenységét. Publicisztikai munkásságát – amelyet már 1918 előtt elkezdett a rövid életű *Erdélyi Zsidó Lapoknál* – a kolozsvári *Új Kelet* alapító tagjaként folytatta. Kohn 1930-tól kezdve bekapcsolódott a párt földalatti munkájába. Az 1932. augusztus 28–31. közötti Nemzetközi Háború-ellenes Kongresszuson Kohn a KRP küldöttségében vett részt. A harmincas évek második felére az Erdélyi és Bánsági Tartományi Bizottság vezető tagja, majd a második bécsi döntés után, 1941-es letartóztatásáig a szervezet vezetője.

[49] Kohn Hillel visszaemlékezése, PIL VI. 875. 6.

[50] Uo.

[51] *A KMP északerdélyi bizottságának 1940. XI. 22-én tartott ülésén hozott határozatok.* PIL 878/8. f. 258. ö. e. f. 12–13.

[52] Kohn Hillel visszaemlékezése, PIL VI. 875. 6.

[53] Az 1940. augusztus 31-i kétoldali, Joachim von Ribbentrop és Csáky István külügyminiszterek által aláírt népcsoportszerződés alapján a Magyarországi Németek Népi Szövetsége (*Volksbund der Deutschen in Ungarn*), a Volksbund különleges előjogokat kapott Magyarországon.

[54] A második bécsi döntést követően Horthy Miklós kormányzó amnesztiát hirdetett, aminek köszönhetően Szálasi Ferenc, a Nyilaskeresztes Párt vezetője kiszabadult a börtönből.

[55] Az utolsó mondat későbbi betoldás; a betoldás körülményei nem ismertek.

Címkék:

[független Erdély](#) ^[10]

[Kommunisták Romániai Pártja](#) ^[11]

[második bécsi döntés](#) ^[12]

[Komintern](#) ^[13]

Kiadás: 18. évfolyam (2018) 4. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/kikialtani-a-fuggetlen-erdelyt-vagy-elfogadni-a-masodik-becsi-dontest-a-kommunistak-romaniai-partja>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/kikialtani-a-fuggetlen-erdelyt-vagy-elfogadni-a-masodik-becsi-dontest-a-kommunistak-romaniai-partja>

[2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/3._kommunista_parttagkonyv_1923-bol.jpg

[3] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/8._georgi_dimitrov_bronzszobra_szofiaban.jpg

[4] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/4._foris_istvan_0.jpg

[5] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/7._ii_karoly_1938-ban.jpg

[6] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/6._stalin_full_image.jpg

[7] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/2._breiner_bela_kozepen_voroskatonak_tarsasagaban_0.jpg

[8] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/5._kerteszes_rezso.jpg

[9] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/1._kohn_hillel.jpg

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fuggetlen-erdely>

[11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kommunistak-romaniai-partja>

[12] <https://www.archivnet.hu/cimkek/masodik-becsi-dontes>

[13] <https://www.archivnet.hu/cimkek/komintern>